

2. Митрополит Іларіон. Православна віра. — Вінніпег, 1957. — 200 с.

The article deals with the spiritual sermons of Metropolitan Ilarion concerning the choice of a child's name and its significance for contemporaneity.

Key words: spiritualness, views, convictions.

Отримано: 4.09.2008 р.

УДК 372.881.1:355.232.6

А. В. Чирва

*Житомирський військовий інститут ім. С.П. Корольова
Національного авіаційного університету*

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА МОВНОГО ТЕСТУВАННЯ КУРСАНТІВ І СЛУХАЧІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

В статті порушується проблема удосконалення системи мовної підготовки та мовного тестування з іноземних мов курсантів і слухачів, підходи і шляхи до її вирішення.

Ключові слова: мовна підготовка курсантів та слухачів, соціокультурна компетенція, педагогічні умови, методи і прийоми викладання іноземних мов, ефективність навчання.

Зміна соціокультурного контексту вивчення іноземних мов в Україні зумовлює зміни в змісті вивчення та викладання іноземних мов. Філософія освіти сьогодні пов'язана з проблемою людини, ідеалу, культури. В зв'язку з цим ряд вчених робить висновки щодо необхідності побудови соціокультурної освіти [1; 4-14]. Ця проблема непокоїла думки педагогів та громадських діячів довгий час.

Вже на початку ХХ століття на соціокультурне виховання звертають увагу В.Антонович, Д.Багалій, М.Грушевський, І.І.Огієнко [6-14]. На їх погляд Україні, як незалежній молодій державі, потрібна сучасна освіта, яка б допомогла подолати соціально-економічні труднощі того часу та зменшити межу між українським і європейськими народами. Вагомий крок в цьому напрямку зробив видатний педагог і політичний діяч І.І.Огієнко [4; 6; 7-13]. В дослідженнях якого склалася струнка науково-педагогічна концепція, що відобразила принципи соціокультурної освіти, які застосовуються і сьогодні, коли іноземна мова як навчальний предмет стає джерелом полікультурного розвитку особистості, яка вивчається, сприяє усвідомленню себе як культурно-історичного суб'єкту, який сприймає історію людства і свого народу в розвитку, відчуває відповідальність за свій народ, країну, за майбутнє як своєї країни, так і людської цивілізації в цілому.

Згідно з новим проектом програми з іноземних мов для спеціалізованих вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ), основною метою навчання іноземних мов є формування комунікативної компе-

тенції військовослужбовців. Разом з тим, нова програма побудована з урахуванням вимог Рекомендацій Ради Європи, які орієнтують на формування соціокультурної компетенції та необхідність навчання міжкультурного спілкування, що в межах соціокультурного підходу до навчання іноземних мов визначається як функціонально обумовлена комунікативна взаємодія людей, які виступають носіями різних культурних спільнот через усвідомлення ними або іншими людьми їх належності до різних геополітичних, релігійних, національних, а також соціальних субкультур. Для того, щоб даний діалог культур був успішним, його учасники повинні володіти повністю різноманітною соціокультурною інформацією один про одного, таким чином, соціокультурна компетенція є базою, необхідною умовою рівноправного, продуктового діалогу культур.

Отже, на початку XXI століття людина слова стала важливим засобом міжнародного спілкування. Оскільки Україна тісно співпрацює з багатьма країнами і людьми з різними мовами та культурними традиціями, виникають нові політичні, економічні реалії. Саме це зумовлює гостру потребу українського суспільства у фахівцях різних галузей, які б вільно володіли іноземною мовою, ефективно б нею користувалися для обміну інформацією, встановлення професійних контактів, досягнення порозуміння в діалозі культур. Для підготовки таких фахівців необхідне вивчення та використання новітніх методів вивчення іноземних мов та мовного тестування.

Перспектива інтеграції Збройних сил України у Європейські військові структури потребує підвищення вимог до іншомовної підготовки військових фахівців, як складової професійної підготовки офіцерів, впровадження у військову практику сучасних педагогічних технологій навчання.

Відтак, актуальність цієї проблеми та недостатня її розробленість зумовлюють необхідність проведення теоретичного дослідження, **метою** якого ставилося дослідити підходи та шляхи удосконалення мовної підготовки курсантів та слухачів, тестування військовослужбовців у Збройних Силах України. Виходячи з мети, були поставлені наступні **завдання дослідження**: 1) визначити основні підходи щодо підвищення рівня мовної підготовки у ВВНЗ, ефективні методи та прийоми навчання іноземним мовам курсантів та слухачів; 2) визначити та розкрити шляхи щодо удосконалення мовної підготовки курсантів та тестування військовослужбовців у Збройних Силах України.

Вивчення іноземної мови закладає основи іншомовної мовленнєвої діяльності, а також є додатковим засобом розширення кругозору, збагачує знання курсантів про структуру рідної мови, допомагаючи краще зрозуміти загальнолюдські засоби спілкування [1; 14].

У даний час існує декілька підходів до викладання іноземних мов. Для нашого дослідження найбільш важливим і принциповим є *діяльнісний підхід*, при якому в навчальному процесі виникають значущі для курсантів цілі, реалізуються важливі мотиви, коли кожен курсант бере участь в організації навчального процесу й організує

свою діяльність з урахуванням інтересів інших курсантів, планів і намірів викладачів та командирів.

Велике значення має й *комунікативно-орієнтований підхід*, який дозволяє організувати в навчальному процесі застосування іноземної мови в продуктивній діяльності, що включає спілкування, науково-технічну сферу, бізнес і менеджмент, заняття мистецтвом, самоосвіту і т.д. У цьому процесі виявляється сутність мовленнєвої діяльності, що з необхідністю включається в продуктивну діяльність людини й обслуговує її.

Особливістю нашого дослідження є те, що курсант має бути націленим на проблемний зміст, монологічний текст або діалогічне висловлення, що мають міжособистісну і міжкультурну спрямованість. Це сприяє формуванню здатності не тільки здобувати, але і закріплювати знання, виробляти комунікативні уміння та навички. А створення ситуацій автентично-проблемного характеру вимагає від курсантів самостійного прийняття рішення, знаходження різних засобів і методів рішення поставлених проблем.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури свідчить, що для більш чіткої і науково обґрунтованої організації навчального процесу у ВВНЗ з метою використання ресурсів іноземної мови для формування компетентного військового фахівця необхідно враховувати принципи навчання.

Наше дослідження, поряд з організуючими принципами, торкається принципів, здатних мобілізувати навчальний процес. Вони передбачають: а) подібність навчального процесу і життєвої практики; б) опору на логічне й образне мислення; в) організацію творчої групової й індивідуальної діяльності; переживання почуття успіху.

У даний час зростає інтерес до можливості навчати іноземної мови у формі мовленнєвої діяльності, де закладені великі можливості не тільки для навчання, але і для всього розвитку особистості.

Як засвідчує практика викладання іноземних мов, ґрунтуючись на вищевикладених принципах, слід переходити до більш ефективних прийомів навчання. Якщо традиційно в навчальній практиці переважали тренувальні прийоми навчання, то для нашого дослідження більш актуальним є використання творчих, інтерактивних, проєктивних, інноваційних методик, однією з особливостей яких є пошук і наявність поставленої проблеми і завдання з її вирішення.

Вважається, що іноземна мова як предмет вивчення виявляє великі розвивальні, виховні можливості (Є.І.Пассов, К.К.Платонов, І.Л.Бім, Ю.К.Чабанський, І.А.Махмутов), оскільки предмет «іноземна мова» є унікальним серед інших предметів: *одночасно іноземна мова є і метою, і засобом навчання*. Тому основним джерелом навчальних, розвивальних і виховних цінностей у процесі вивчення іноземних мов є сам предмет.

Можна говорити про трудовий, діяльнісний аспект, який виявляється у процесі активності на заняття іноземною мовою.

Важливим є естетичний аспект, виховання якого здійснюється завдяки використанню художньої літератури, поезії зокрема, музики і пісень, кінофільмів, художніх листівок, ілюстрацій.

У цілому, важливими для розвитку особистості курсанта у процесі навчання іноземній мові є такі аспекти, як [2; 5]:

- змістовний (включає зміст навчального матеріалу);
- предметний (складається із лінгвістичного матеріалу);
- трудовий (полягає в тому, що навчання за своєю природою – це праця);
- організаційний (формує ставлення курсантів до системи організації трудового життя);
- соціальний (процес навчання реалізується у певному соціальному оточенні);
- комунікативний (включає процес комунікації);
- матеріальний (включає матеріально-технічне забезпечення навчального процесу);
- контролюючий (полягає в тому, що, оцінюючи роботу всіх курсантів однаково справедливо, викладач формує у них почуття рівноправ'я, бажання працювати, а висока вимогливість з його боку сприяє формуванню почуття обов'язку);
- психолого-емоційний (включає психологічні механізми активності на заняттях з іноземної мови, загальний психологічний мікроклімат на заняттях).

Концепція особистісно-діяльного підходу до вивчення іноземної мови, обґрунтована І.А.Зімньою, передбачає організацію процесу навчання як навчальної діяльності суб'єкта по опануванню мовленнєвою діяльністю, при якому всі методичні рішення повинні проходити крізь особистість курсанта, його потреби, інтелект та інші індивідуально-психологічні особливості, коли курсант стає суб'єктом мовленнєвої і навчальної діяльності.

Розвиваючі можливості предмету “Іноземна мова” розкриваються за певних умов, якщо курсант стає суб'єктом навчальної діяльності, її активним учасником і творцем; коли навчання сповнюється особистісного змісту, а навчальні завдання включають різноманітні аспекти діяльності людини та постають підготовчим етапом до трудової діяльності.

Робота над іншомовним висловлюванням сприяє розвитку логіки мислення, коли курсант має будувати свої висловлювання послідовно, інформативно, логічно-зв'язано і ситуативно. Відтак, отримують розвиток гностичні функції аналізу і синтезу: на матеріалі іноземної мови курсанти вчать розрізняти цілі граматичні конструкції на частини і навпаки, об'єднувати частини в ціле.

Як результат, у процесі такої навчальної діяльності удосконалюються мовні конструкції у вигляді знаків, схем, правил, що сприяє розвитку абстрактно-логічного мислення, а також рефлексії, що постає одним із головних моментів професійного та особистісного становлення курсантів.

Сучасне заняття з іноземної мови у ВВНЗ включає в себе різноманітне соціально-рольове, ігрове спілкування курсантів, диспути у вигляді обговорення проблем, використання лінгвокраєзнавчого ма-

теріалу, наочності, фото-, кіно-, телематеріалів. Все це сприяє розвитку уяви курсантів.

У процесі вивчення іноземної мови розширюються так звані «фонові знання» курсантів, які включають в себе ключові слова певних тем та підбираються таким чином, щоб курсанти могли легко орієнтуватися у тій чи іншій проблемі іншомовного та загальнокультурного спілкування. Необхідним компонентом фонових знань є соціокультурна інформація: факти, цифри, дати. Робота з іншомовними автентичними текстами, довідковою літературою допомагає курсантам орієнтуватися у великому обсязі інформації, добирати необхідний матеріал, стимулює їх дослідницьку діяльність [1; 2; 5; 14].

На заняттях з іноземної мови є умови для удосконалення міжособистісного спілкування курсантів. Навички спілкування формуються на заняттях іноземної мови за умови засвоєння мовленнєвих функцій повідомлення, питання, коментування, додавання, висловлювання ставлення. Це сприяє розвитку емотивних механізмів спілкування, розвиває соціальну перцепцію, формує емпатійні навички. Спеціально підібрані вправи мають на меті тренування різних технік спілкування, адекватного використання таких аспектів, як інтонація, швидкість мовлення, тембр голосу, міміка тощо. У процесі виконання цих вправ виховується повага до іншого співрозмовника, поглиблюються знання про правила етикету. Це означає обов'язкове визнання партнерів як самостійних суб'єктів, при взаємній повазі яких та при збереженні інтересів і результатів кожного можливий синергетичний ефект.

Під синергетичним ефектом ми розуміємо такий стан справ, при якому активно взаємодіючі партнери у навчальному процесі посилюючи впливають один на одного і тому мають кращі результати, ніж якби вони досягали поставленої цілі поодиночці, ізольовано один від одного. Тому стратегія продуктивного партнерства полягає в безперервному досягненні синергетичного ефекту і у своєчасному виявленні дисгармонії в процесах колективної комунікації при навчанні [15].

Матеріали науково-дослідної роботи “Розробка нової концепції мовної підготовки особового складу ЗС України. Науково обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення системи мовної підготовки та мовного тестування особового складу ЗС України” та його результати дозволили сформулювати практичні рекомендації викладачам ВВНЗ щодо оптимізації процесу вкладання іноземної мови та мовного тестування у ВВНЗ, формування професійної компетентності майбутніх військових фахівців засобами іноземної мови.

Зазначені рекомендації фокусуються навколо особистісно-орієнтованих напрямків роботи викладачів, оскільки формування компетентного фахівця передбачає, перш за все, формування його особистісних якостей, які дозволяють молодій людині успішно інтегруватися в військово-соціальне середовище, виявляючи при цьому здатність до саморозвитку, самовдосконалення, творчої діяльності, високий рівень волевого самоконтролю, а також відповідну мотиваційно-ціннісну основу діяльності і поведінки, розвинену Я-концепцію.

Однією з головних якостей особистості, а також одним з наріжних механізмів її розвитку є мотиваційний аспект поведінки та діяльності. Те, що спонукає особу діяти, постає фундаментальною характеристикою особистості, основою для її ціннісно-світоглядного базису, важливим ресурсом її розвитку, фахового самовизначення та фахової реалізації.

При цьому, важливим для особистісного розвитку та професійного становлення є те, що внутрішньо мотивує поведінку спеціаліста (а не постає зовнішнім примусом), тобто те, що робить його самостійним суб'єктом діяльності та, власне, особистістю, яка вирізняється саме здатністю до вільних вчинків та самодетермінації, що, у свою чергу, має орієнтувати діяльність людини на гармонійне поєднання потреб природи, особистості, культури та суспільства.

Тут викладачам слід звернути увагу на той момент, що, як свідчать дослідження науковців, які вивчають особливості мотиваційної активності людини, внутрішня мотивація постає ціннісним утворенням та формується завдяки надситуативним, самодетермінованим формам поведінки, які характеризуються творчими рисами. Таким чином, формування внутрішньої мотивації до діяльності щодо професійного становлення курсантів впливає з розвитку творчої складової особистості, а сам творчий характер діяльності постає потужним чинником формування внутрішньої мотивації курсантів до процесу власного професійного становлення.

Отже, розвиток творчих рис у курсанта постає важливим механізмом розвитку його особистості, що, у свою чергу, згідно з особистісно орієнтованою суб'єкт-суб'єктною парадигмою освіти, визначає ефективність його професійного становлення та фахової реалізації, формуванню його як компетентного спеціаліста.

Тому викладачам ВВНЗ у процесі професійної підготовки курсантів слід зосередитись на формуванні творчих рис курсантів. Відповідно, важливою психолого-педагогічною умовою формування творчих рис майбутнього компетентного військового фахівця є реалізація принципу "талант — це сума талантів", коли основою для всіх спеціальних здібностей є загальні здібності, що виражає новітній підхід до професійної підготовки майбутнього компетентного фахівця: формування спеціальних фахових якостей творчого рівня здійснюється завдяки розвитку "побічних" здібностей, що спрямовує викладачів ВВНЗ на формування гармонійної особистості курсанта та відповідає принципу багатопрофільності сучасного фахівця (синергетичний, акмеологічний підходи).

Саме тут міждисциплінарні зв'язки та використання ресурсів всіх навчальних (як профілюючих, так і непрофільюючих) предметів постає важливою умовою формування сучасного компетентного військового фахівця. У цьому контексті ІМ постає потужним ресурсом військово-професійної підготовки курсантів ВВНЗ, а її викладання має відповідати певним психолого-педагогічним умовам розвитку компетентного фахівця засобами ІМ.

При цьому, викладачам ВВНЗ слід усвідомлювати, що зазначені умови мають отримувати специфічне переломлення у контексті навчальних принципів, які використовуються у процесі вивчення іноземної мови (особистісно-діяльнісний, комунікативно-орієнтований підходи), у контексті таких організаційно-педагогічних аспектів цього процесу, як особливості рідної мови; специфіка і паралельне навчання усім видам мовної діяльності; мовна спрямованість навчання; домінування вправ над роз'ясненням і показом; навчання на мовних зразках; подібність навчального процесу і життєвої практики; опора на логічне й образне мислення; організація творчої групової й індивідуальної діяльності; діалогічність навчання; переживання почуття успіху; організація адекватного контролю; психолого-емоційний принцип, який включає психологічні механізми активності на заняттях з іноземної мови, загальний психологічний мікроклімат на заняттях.

При цьому, формування цілісної особистості майбутнього військового фахівця вимагає формування не тільки якостей, які безпосередньо стосуються актуалізації його майбутньої професійної діяльності (комунікативні, соціально-рольові, інтелектуальні, вольові знання, вміння та навички), але й тих якостей, які синергетичним чином зумовлюють кристалізацію його цілісного особистісного «обріу». Мається на увазі потреба у формуванні афективно-перцептивних, емпатійних якостей, коли виявляються потреба у розвитку всіх сенсорних каналів курсанта, його здатності до емпатійного розуміння емоційних, душевних реакцій іншої людини. Суттєво, що одна з наріжних характеристик мудрої людини, за О.К.Тихомировим, є її здатність ставати на точку зору іншої особи, перейматися її думками та емоційними станами.

Важливим тут є використання творчих форм навчальної діяльності під час викладання іноземної мови. Окреслені нами творчі форми діяльності, що виявилися ефективними у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців, не обмежують арсенал розвивальних ресурсів ІМ та потребують збагачення та розвитку.

Педагогічний експеримент також довів доцільність впровадження апроксимально-аналітичного методу у процес вкладання іноземних мов у ВВНЗ. Використання апроксимально-аналітичного методу (який передбачає інтеграцію мовних кодів рідної та мови, що вивчається) у процесі викладання іноземних мов відповідає такій світовій тенденції, як соціально-культурна та економічна глобалізація людства, яка певною мірою спрямовує людство у напрямку уніфікації мов, їх інтеграції та взаємного збагачення.

Отже, вивчення новітніх нетрадиційних методів викладання іноземних мов та первинне апробування апроксимально-аналітичного методу дозволило дійти висновку, що елементи цього ефективного методу можуть впроваджуватися у практику викладання іноземних мов у Житомирському військовому інституті Національного авіаційного університету. Це не виключає можливості використання й інших ефективних нетрадиційних методів вивчення іноземних мов.

Особливо корисним зазначений метод може бути у процесі засвоєння іншомовної лексики. Крім того, метод дозволяє кожному вик-

ладачу самостійно розробляти шляхи апроксимації лексичного матеріалу та залучати до цього процесу курсантів. Таким чином, апроксимально-аналітичний метод є потенційним методичним напрямком, який перебуває у становленні. Саме це дозволяє говорити про подальшу перспективу розвитку зазначеного методу, який потребує більш глибокого та детального теоретичного та практичного вивчення.

Таким чином, можна говорити про доцільність впровадження у процес мовної підготовки розглянутих відповідних психолого-педагогічних умов оптимізації системи мовної підготовки та мовного тестування у ВВНЗ.

Відтак, процес вивчення іноземної мови має бути розвивальним, творчим, емпатійним навчанням, спрямованим на формування особистісної активності курсанта, що забезпечує активне відношення до знань, систематичність і наполегливість у навчальній діяльності.

Загалом, з метою оптимізації процесу військово-професійної підготовки курсантів вважаємо за доцільне реалізацію таких напрямків роботи (що певним чином окреслюють пропозиції щодо удосконалення системи мовної підготовки та мовного тестування особового складу ЗС України), як адаптація методів та засобів тестування у ВВНЗ України до Європейських вимог, зокрема до натовського стандарту з мовного тестування NATO STANAG 6001, де чітко подано рівні володіння мовленнєвими вміннями та навичками. При цьому матеріали мовного тестування мають виступати не тільки засобом тестування, але й засобом навчання, який орієнтується як на аудиторні заняття під керівництвом викладача, так і на навчальну діяльність курсантів у індивідуальному режимі. Добір матеріалів з мовного тестування має відповідати військово-технічному спрямуванню підготовки майбутніх військових фахівців.

Важливим є організація процедури обміну та взаємодії серед науково-педагогічних працівників (НПП) ВВНЗ науково-теоретичними, практичними, методичними доробками з метою створення банку даних стосовно методів навчання іноземних мов та мовного тестування. З цією метою доцільним є також створення постійно діючого семінару та відповідного друкованого органу, де мають знайти відображення наукові здобутки НПП ВВНЗ. Важливим є також і видання міжвузівського збірника методичних праць за результатами НДР «Концепції».

Важливим є також організація курсів підвищення кваліфікації для НПП ВВНЗ на базі Департаменту військової освіти та науки Міністерства оборони України чи на базі іншого військового закладу.

Суттєво, що у процесі викладання іноземних мов НПП ВВНЗ мають спиратися на особистісно-орієнтований, суб'єктно-діяльнісний, акмеологічний, компетентнісний, комунікативно-орієнтований підходи до військово-професійної підготовки майбутніх військових фахівців. У цьому контексті важливими є методична та інформаційна інтеграція всіх навчальних дисциплін ВВНЗ у процесі мовної підготовки, залучення сюди дисциплін гуманітарного циклу, зокрема дисциплін психо-

лого-педагогічного циклу, що сприятиме розвитку у курсантів міжкультурної іншомовної компетенції та полегшить врахування у процесі мовної підготовки психологічних аспектів навчальної діяльності.

Важливим є залучення до викладання іноземних мов новітніх ефективних методів комунікативного, апроксимально-аналітичного, нейро-лінгвістичного, інтерактивно-рольового, сугестопедичного, релаксопедичного спрямування.

Суттєвим є створення у ВВНЗ іншомовного середовища автентичного спілкування через такі напрямки, як:

- запровадити практику коротких інформаційних повідомлень іноземною мовою на заняттях з навчальних предметів гуманітарного циклу;
- запровадити проведення ранкової зарядки та занять із фізичної підготовки іноземною мовою у навчальний процес на кафедрі №10;
- вважати за доцільне організацію тижнів іноземної мови, під час яких забезпечити спілкування курсантами іноземною мовою у всіх видах їх повсякденної життєдіяльності;
- створити базу аудіоматеріалів з іноземної мови у форматі МР3 для використання курсантами аудіозаписів під час самостійних занять;
- ввести зміни при розробці тематичних планів з іноземної мови з урахуванням 180 годин викладання професійно спрямованих дисциплін іноземною мовою;
- відтак, важливим є читання лекцій деяких гуманітарних та військово-технічних дисциплін іноземною мовою;
- використання ресурсів центрів самостійної мовної підготовки та інших технічних засобів навчання іноземних мов;
- створення умов для діяльності у ВВНЗ клубів іноземних мов;
- використання ресурсів Інтернету з метою адаптації курсантів до віртуального іншомовного середовища;
- використання ресурсів дистанційного навчання іноземних мов, створення електронних підручників з іноземних мов та мовного тестування, організація дистанційного центру ВВНЗ з навчання іноземних мов;
- залучення курсантів до наукової роботи філологічного спрямування;
- заохочення курсантів до участі у науковій діяльності, участі у закордонних наукових конференціях;
- створення умов для захисту курсантами курсових, науково-дослідних, кваліфікаційних робіт іноземними мовами;
- організація курсантських конкурсів на кращій твір, написаний іноземною мовою.

Слід також оптимізувати методичну адаптацію мовної підготовки майбутніх військових фахівців до процесу військово-професійної підготовки персоналу для складних інформаційних систем та забезпечити адекватну мотивацію, психологічну підтримку та психологічне супроводження процесу військово-професійної підготовки майбутніх військових фахівців, розвиток у них вольової сфери, саморегулятивних вмінь та навичок.

Висновки: 1) основними підходами щодо підвищення рівня мовної підготовки у ВВНЗ є діяльнісний підхід і, комунікативно-орієнтований підхід, на основі їх рекомендовано використовувати комунікативний, апроксимально-аналітичний, нейро-лінгвістичний, інтерактивно-рольовий, сугестопедичний, релакспедичний методи та прийоми навчання іноземним мовам курсантів та слухачів; 2) визначені і обґрунтовані шляхи щодо підвищення ефективності викладання іноземних мов мають реалізовуватися у комплексі, де окремі елементи цільно взаємопов'язані.

Список використаних джерел:

1. *Бульгина М.В.* Педагогические условия развития культурологической компетенции при обучении иностранным языкам : дис. ... канд. пед. наук / М.В. Бульгина. — Екатеринбург, 1997. — 173 с.
2. *Блинов В.М.* Эффективность обучения. Методологический анализ определения этой категории в дидактике / В.М. Блинов. — М.: Педагогика, 1976. — 192 с.
3. *Нещадим М. І.* Військова освіта України : історія, теорія, методологія, практика : монографія / М.І. Нещадим. — К.: Вид.-поліграф. центр "Київ. ун-т", 2003. — 852 с.
4. *Пастернак С.* Из истории освітнього руху на Україні за часи революції 1917-1919 рр. — К.: Друкар, 1920. — 130 с.
5. *Пассов Е. И.* Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е. И. Пассов. — М.: Просвещение, 1991. — 223 с.
6. *Ляхоцький В.* Археографічне опрацювання епістолярної спадщини українських громадських і політичних діячів кінця ХІХ — першої третини ХХ ст. // Архіви України. — 1995. — № 4/6. — С. 81-87.
7. *Огієнко І.* Рідне слово : початкова граматики української літературної мови // Рідна мова. — Ч. 7. — С. 325.
8. *Огієнко І.* Моє життя // Наша культура. — 1935. — Кн. 7. — С. 447-453.
9. *Огієнко І.* Психологія мови // Рідна мова. — 1937. — Ч. 5. — С. 199.
10. *Огієнко І.* Від редакції // Рідна мова. — 1933. — Ч. 1. — С. 2.
11. *Огієнко І.* Наука про рідномовні обов'язки. — Львів: Фенікс, 1995. — 46 с.
12. *Огієнко І.* Граматика української мови О. Павловського 1818 р. — К., 1918. — 114 с.
13. *Огієнко І.* Мова й українознавство // Рідна мова. — 1934. — Ч. 4. — С. 163-166.
14. *Цимбал С. В.* Психологічні особливості формування професійної компетентності майбутніх спеціалістів засобами іноземної мови : дис. ... канд. психолог. наук: 19.00.07 / С.В. Цимбал. — К., 2006. — 173 с.

The article deals with the problem of improvement the system of foreign language training and testing cadets as well as students, methods and ways of teaching foreign languages and ways of its solution.

Key words: language training of cadets and students, sociocultural competency, pedagogical conditions, methods and ways of teaching foreign languages, effectiveness of studying.

Отримано: 5.09.2008 р.